

HERMENEUTIESE BEGINSELS VIR SKRIFVERSTAAN

Prof. Johan Janse van Rensburg

Inhoudsopgawe

HERMENEUTIESE BEGINSELS VIR SKRIFVERSTAAN.....	2
1. INLEIDING.....	2
1.1 Skrifuitleg en Skrifverstaan.....	2
1.2 Hermeneutiek.....	2
1.3 Teologiese debat oor hermeneutiek.....	2
2. PARADIGMATIESE VERTREKPUNT.....	3
2.1 Paradigma en epistemologie.....	3
2.2 Waarhede word relatief.....	3
2.3 Van vandag na destyds.....	4
2.4 Skrifgesag gerelativeer.....	5
2.5 Nuwe hermeneutiek toegepas.....	5
2.6 Skrifgesag nie staties.....	6
2.7 Inlees in plaas van uitleg.....	6
2.8 Word die nuwe hermeneutiek algemeen aanvaar?.....	7
2.9 Verdere kontekstuele beginsels.....	8
2.10 Verskil met gevvestigde hermeneutiek.....	9
3 'N GEREFORMEERDE HERMENEUTIEK.....	9
3.1 Opponerende paradigmas.....	9
3.2 Gereformeerde hermeneutiek verwerp.....	9
3.3 Die Skrif is sy eie verklaarder.....	10
3.4 Ewige waarhede teenoor 'n veelheid van interpretasies.....	10
3.5 Verskeie hermeneutiese beginsels.....	12
3.6 Was selfdegeslag-verhoudings onbekend?.....	14
3.7 Die swyggebod in 1 Korintiërs 14.....	16
3.7.1 Die konteks van Paulus se skrywe.....	16
3.7.2 Swyggebod of nie?.....	18
4 SAMEVATTING.....	18

HERMENEUTIESE BEGINSELS VIR SKRIFVERSTAAN

Prof. Johan Janse van Rensburg

1. INLEIDING

1.1 Skrifuitleg en Skrifverstaan

Dit is tans die mees aktuele onderwerp in die kerklike debat. Hoewel die besluite oor homoseksualiteit die meeste onder die aandag en bespreking van lidmate en predikante is, is die wyse waarop die Skrif oor hierdie aangeleenthed interpreteer moet word, en die wyse waarop dit die besluite by die Algemene Sinode van 2015 beïnvloed het, die eintlik kern van die probleem.

1.2 Hermeneutiek

Hermeneutiek is die wetenskap wat die reëls en beginsels ondersoek wat die interpretasie en verstaan van die teks vergemaklik. Talle voorbeeld uit die Skrif kan gebruik word om te verduidelik dat die direkte lees van die Skrif (net soos dit daar staan) nie altyd ‘n korrekte verklaring van die teks kan gee nie. Mattheus 20:22-23 is maar een sprekende voorbeeld. Jesus se woorde word in ‘n direkte verstaan deur sommige verklaar as ‘n bewys dat ons ook, soos Jesus, groot gedoop moet word. ‘n Eenvoudige hermeneutiese oefening maak dit egter duidelik dat hy na die vuurdoop van sy lyding en kruisiging verwys. Dit blyk duidelik uit die feit dat die doop waarna Jesus verwys, nog voorlê en dat dit nie na sy waterdoop in die Jordaan verwys nie. Die teks moet dus geïnterpreteer word. Hermeneutiek identifiseer die beginsels waarvolgens die teks uitgelê moet word. Hoewel ‘n direkte (teks-immanente) lesing meesal geldig is om die Skrif te verstaan, vereis verantwoordelike hermeneutiek dat die teks ook ander verstaansmoontlikhede moet oorweeg.

1.3 Teologiese debat oor hermeneutiek

Die hewige teologiese debat oor die hermeneutiek en die wye menings- en aksentverskille oor die Skrifverstaan bewys dat dit ‘n ingewikkelde gesprek met verskeie raakvlakke is. Om dus op ‘n vereenvoudigde wyse met die hermeneutiek om te gaan, gaan ons nie help om verder te kom nie. Tog moet ook daarteen gewaak word om die proses onnoodig en moedswillig te kompliseer. Wat die Skrif

oor ‘n wye verskeidenheid van sake sê, is nie altyd onduidelik nie en verg nie altyd ingewikkeld prosesse van interpretasie nie. John McArthur verwys in dié verband na die deursigtigheid van die Skrif.

2. PARADIGMATIESE VERTREKPUNT

2.1 Paradigma en epistemologie

Enige wetenskaplike oefening werk noodwendig vanuit ‘n bepaalde paradigma en epistemologie. ‘n Paradigma is die vertrekpunt of die verwysingsraamwerk vanwaar die dissipline beoefen word. Dit word ook in filosofiese taal die Archimedespunt of die *leitmotief* genoem. Die paradigma bepaal die wyse waarop inligting gekies, bymekaar gebring, gesistematiseer en interpreteer word. Die sistematisering en interpretasie van die versamelde inligting word die epistemologie genoem.

2.2 Waarhede word relatief

Die postmodernisme leer dat alle mense hul eie waarheid het. Vir hom is dit die waarheid. Waarheid is dus afhanglik van mensedenke. Elkeen het die reg op wat hy as waar beskou. Niemand kan ‘n ander se waarheid oordeel nie of sy waarheid verhef bo onder s’n nie. So mag die Christen nie verkondig dat Jesus die Weg, die Waarheid en die Lewe is en die enigste Verlosser is nie. Dit impliseer dat die Bybelse leer een van vele heilige geskrifte is. Dit mag nie aan ander as die enigste waarheid verkondig word nie.

As gevolg van die paradigmaskuif na postmodernisme het daar ‘n klemverskuiwing in vertrekpunte vir die hermeneutiek gekom. Die filosofie van die postmodernisme het elke denkbare wetenskapsbeoefening, ook die hermeneutiek, fundamenteel beïnvloed en verander. Die basiese uitgangspunt van postmodernisme is dat alles relatief is en niks absoluut is nie. Al die waarhede wat voorheen vasgestaan het, ook dié van die hermeneutiek, word bevraagteken.

Dat hierdie filosofie tot nuwe hermeneutiese vertrekpunte geleid het, blyk uit die verslag van ATLAS oor ‘n bediening van bevryding aan die Algemene Sinode van 2011. Die Taakspan motiveer die aanbevelings deur te skryf dat die Bybel in ‘n pre-moderne tyd geskryf is toe duiwels en engele, wonderwerke en genesings nog geloofwaardig was. Die modernisme met sy wetenskapsideaal het dit onmoontlik gemaak om langer aan die bestaan van engele en demone te glo.

‘n Postmoderne lees van die teks impliseer dus dat na die betekenis van die teks *agter* die teks gesoek moet word. Die begrip *esoteries* (*die betekenis agter die teks*) kan gebruik word om dié postmoderne metode te verduidelik. Alternatiewelik word daar ook na ‘n metafories-kreatiewe interpretasie van die teks verwys. Hierdie metode om nuwe betekenis aan Bybelse waarhede te gee, herinner sterk aan die ontmitologiseringsteologie van Rudolf Bultmann. In só ‘n benadering word ‘n geboorte uit ‘n maagd, engele en demone, wonderwerke en ‘n opstanding uit die dood beskou as mites waarvan die Skrif deur ontmitologisering bevry moet word sodat die betekenis agter die teks ontdek kan word. Die gevolg van die nuwe hermeneutiese vertrekpunt wat die Algemene Sinode in 2011 gebruik het, was dat die bestaan van ‘n persoonlike duiwel nie as ‘n vaste waarheid beskou word nie. Lidmate het gevolelik die vryheid ontvang om aan die bestaan van die duiwel te glo of nie.

2.3 Van vandag na destyds

‘n Postmoderne hermeneutiek gaan in die soeke na ‘n verstaan van die Skrif van die uitgangspunt uit dat die unieke omstandighede van ‘n postmoderne wêreldbeeld in die teks *ingelees* moet word. Die verslag van ATLAS (Algemene Taakspan Leer en Aktuele Sake) aan die sinode van 2015 stel dit só:

“Die taakspan het ook besef dat daar ‘n behoefte kan wees om die konteks waarbinne ons in ons huidige tydsgewrig hierdie gesprek voer, te karteer met die doel om ‘n **kontekstuele oriëntering vir die gesprek** oor ons Christelike geloof en die wetenskap daar te stel.”¹

In die nuwe hermeneutiese benadering verkry die vrae wat deur pluriforme kontekste van vandag gepioneer word, soveel klem dat dit die verstaan van die teks beïnvloed. Dikwels word die Skrif op een of ander wyse hierdeur gerelativeer. ATLAS stel dit so:

“Hierdie en soortgelyke vrae maak dit hoe langer hoe meer moeilik om op ‘n geslote, verdedigende en eksklusieve manier bloot die Bybel as finale en onbevraagtekenbare gesag te pioneer en te probeer handhaaf.”²

In sy rubriek “Wat se Christen is en wil ek wees” (Volksblad 7 Junie 2016) volg prof. Hermie van Zyl hierdie selfde hermeneutiese benadering. Teenoor ‘n behoudende Christendom wat die

¹Taakspan ATLAS se verslag aan die Algemene Sinode 2015, Agenda, p. 252

²Agenda, Algemene Sinode (2015): 262

onfeilbaarheid van die Skrif aanvaar, skaar hy hom by ‘n neotradisionele benadering wat ‘n kreatief-metaforiese omgang met die Skrif voorstaan. ‘n Metaforiese omgang ontdek die sentrale elemente van die Skrif (liefde, geregtigheid, deernis, vergifnis) vir ons eie tyd. Toegepas op die huidige debat oor selfdegeslagverhouding impliseer dit dat só ‘n metaforiese benadering op ‘n kreatiewe wyse nuwe betekenis gee aan die antigay-tekste soos Romeine 1 en 1 Korintiërs 6 om daarmee selfdegeslagverhoudings te regverdig.

2.4 Skrifgesag gerelativeer

Tot watter mate die Skrif gerelativeer word, blyk uit ‘n verdere aanhaling uit die verslag van ATLAS aan die Algemene Sinode (2015):

“Die Bybelteks as boek is nie ’n gesag in sigself, wat outomaties, foutloos en onfeilbaar in elke woord daarvan opgesluit is nie. Die reformatore het met passie gelowiges gewaarsku om nie die geskrewe Bybelteks tot ’n papierpous te verhef nie. Die Skrif is getuienis aangaande God onder leiding van die Gees van God. Daarom is die **gesag van die Bybel ’n afgeleide en sekondêre gesag** in verhouding tot die enigste ware en finale gesag, naamlik die gesag van die Lewende Drieenige God self. Die Bybel is nie God nie. God alleen het gesag. Die geskrewe Bybel is inderdaad en inderwaarheid God se Woord in menslike taal en in mense se manier van sien, dink en sê. Dit is ’n getuienis aangaande die lewende werklikheid van God self vanuit en as gevolg van vele perspektiewe. Die Bybel bied ’n wolk van getuies (Heb 12:1) of eerder, ’n landskap van getuienis aan. Dit is die uitnemendste versameling van menslik geskrewe getuienis aangaande God en sy wil waaraan die christelike kerk beskik. Daarom het die Bybel primêr vir die kerk toegekende of verleende gesag in haar denke en lewe voor die Aangesig van God self”.³

2.5 Nuwe hermeneutiek toegepas

Dat hierdie benadering reeds by teoloë inslag gevind het, blyk uit ‘n artikel van Chris Jones in Kerkbode (19 Februarie, 2016; bls.11). Hy skryf:

“Die Bybelse boeke en literatuur is grootliks menslike pogings om die mense van daardie tyd, hoe hulle die wêreld om hulle verstaan het en wat dit met hulle geloof in God te make gehad het, te beskryf”.

Hieruit lei Jones onder andere af dat die huwelik nie ‘n instelling van God is nie. Die gesag van die Skrif word in hierdie benadering

³Agenda:263

‘n verleende gesag aan die kerk. Die Skrif besit hiervolgens nie ‘n ontiese (inherente) gesag nie maar ‘n dinamiese en voortgaande gesag wat aan gelowiges toegeken word. So kan die gesag van die Skrif in een tydvak van die geskiedenis anders wees as dié van ‘n ander soos wat die Gees in verskillende tye die kerk lei. ‘n Teologie “van Bo” (om ‘n uitdrukking van Karl Barth te gebruik) word ‘n teologie “van onder”.

2.6 Skrifgesag nie staties

Hoewel die verslag van ATLAS op dialektiese wyse dan tog van die gesag en kanonisiteit van die Skrif praat, word hierdie dinamiese karakter aan die gesag verleen. Die Skrif se gesag is nie gevestig en onveranderlik nie. Nee,

“Deur die innerlike dialoog van die Bybelse tradisies en tekste met mekaar as norm vir haar eie onderlinge en wyer gesprekke te handhaaf, word die kerk gehelp om te beweeg van blote, strakte, propositionele “sekerhede” na ‘n toenemende en omvattende onderskeiding en kennis van waarheid. Die kanonieke gesag van die Bybel is dus nie ‘n afgehandelde, geslote en beskermende afkondiging van finale, logiese of rasionele sekerhede of geloofsfeite nie. Eerder is dit ‘n navolging van en deelname aan die Gees se begeleiding van die voortgaande, waarheid-ontsluitende en gesagvolle gesprek van en in die Bybel as Lewende Woord van die Lewende God”.⁴

2.7 Inlees in plaas van uitleg

Bogenoemde epistemologiese vertrekpunt kan duidelik gesien word in die wyse waarop die huidige kulturele konteks na die teks oorgedra word. In die passie om die Belydenis van Belhar aanvaar te kry, is na tekste soos Johannes 17:21; Rom.12:5 en Gal.3:28 verwys as Skrifgronde om die dokument as belydenisskrif aanvaar te kry. Met verwysing na tekste soos hierdie is daar uitdruklik in verskeie geskrifte gesuggereer dat ‘n weiering om die Belydenis van Belhar te aanvaar, ongehoorsaamheid aan die Skrif is en selfs dat die verhouding met Christus nie eg is nie. Die Belydenis van Belhar is in die tekste ingelees om daaraan ‘n bepaalde bindende betekenis te gee. Dit is egter duidelik dat die betrokke tekste slegs die beginsel van eenheid in Christus onderstreep maar niks oor strukturele eenheid of die aanvaarding van Belhar as belydenisskrif sê nie.

⁴Agenda:264

Op soortgelyke wyse word die werklikheid van selfdegeslag-verhoudings op ‘n kreatief-metaforiese wyse vandag gebruik as die hemeneutiese sleutel vir die interpretasie van die anti-gaytekste in Romeine 1 en 1 Kor. 6. Langs hierdie weg word verklaar dat dit in die tekste nie ongekwalifiseerd oor homoseksualiteit handel nie, maar oor getroudes wat buite die huwelik met iemand van dieselfde geslag seksueel verkeer. Nog ‘n argument wat vanuit die huidige konteks op die tekstuele konteks afgeforseer word, is dat Israel in Levitikus 20 en Paulus in Romeine 1 nie van selfdegeslag-verhoudings geweet het nie. Die tekste kan dus nie na iets verwys wat nog vir die skrywer en sy lezers onbekend was nie. Die gevolg trekking van so ‘n blatante inlegkunde is dat die anti-gaytekste volgens die nuwe hermeneutiek nie na selfdegeslag-verhoudings verwys nie. Op hierdie pogings om die anti-gaytekste weg te verklaar, word aanstoms teruggekom.

2.8 Word die nuwe hermeneutiek algemeen aanvaar?

Hierdie nuwe verstaan van die tekste in Romeine is by die Algemene Sinode van 2015 as nuwe en algemeen-aanvaarde wetenskaplike verklaring aangebied. Indien die nuwe wetenskaplike eksegese só wetenskaplik en duidelik is, waarom stem ál die wetenskaplikes dan nie daaroor saam nie? Waarom is daar wêreldwyd ‘n betekenisvolle getal kerke/denominasies wat nie by die sg. “nuwe hermeneutiek” inval nie? Die waarheid is dat daar ook baie meningvormende wetenskaplikes is wat nie die nuwe hermeneutiek ondersteun nie. Die lys sluit die volgende name van gerekende internasionale teoloë in. Eerstens is daar dr. William Lane Craig, wat twee doktorsgrade het - een in Nuwe Testament en een in filosofie⁵. Tweedens is daar dr. Robert A.J. Gagnon, wat ‘n magistrale werk oor “The Bible and Homosexual Practice” geskryf het⁶. Dr Joseph Nicolosi is waarskynlik die wêreld se bekendste en mees suksesvolle psigiater in terapie aan manlike homoseksuele pasiënte wat begeer om te verander⁷. Noemenswaardig is Glenn Stanton en Bill Maier se verantwoordelike hantering in *Die Huwelik is in die spervuur* (2004; in Afrikaans vertaal). In ons Suid-Afrikaanse konteks is daar dr. Peet Botha wat sy proefskrif onder leiding van die Nuwe

⁵www.reasonablefaith.org

⁶www.robgagnon.net

⁷www.josephnicolosi.com

Testamentikus, prof. Fika van Rensburg, geskryf het. Prof. Jan du Rand, een van ons land se voorste eksegete, is eweneens teen die nuwe hermeneutiek heftig gekant. Vele meer kan genoem word.

2.9 Verdere kontekstuele beginsels

Die postmoderne metode om kontekstuele beginsels in die verklaring van 'n teks in te lees, kan duidelik gesien word in die wyse waarop beginsels soos liefde, menswaardigheid en vergifnis tot hermeneutiese beginsels verhef word. Verhoudings, liefde en menswaardigheid word gebruik om byvoorbeeld die Romeinsetekste te her-interpreteer. Mense in selfdegeslag-verhoudings moet nie veroordeel word nie, maar moet met menswaardigheid en liefde behandel word. Kerkbode se briewekolomme (4 Maart 2016) en koerant-korrespondensie wemel van lidmate se stellings dat die liefde alle seksuele verhoudings regmaak want "alle liefde kom van God af". Hier sou ons kon vra: Ook die liefde van 'n buite-egtelike verhouding?

Sulke etiese beginsels figureer dan soos 'n ekstra beskerming of voorsorg. Indien die nuwe hermeneutiek nie daarin slaag om die kerk te oortuig nie, word 'n morele binding op mense geplaas om ter wille van menswaardigheid en liefde selfdegeslag-verhoudings te aanvaar. Gevolglik word gelowiges wat by die oorspronklike betekenis van die teks wil hou, van liefdeloosheid beskuldig. Só forseer hierdie beginsels die lees van anti-gaytekste in 'n nuwe verstaan van Paulus se uitsprake.

Dit is algemeen bekend watter belangrike plek menswaardigheid in die N.G. Kerk se beleid ingeneem het. Dit op sigself is in ooreenstemming met die Christelike antropologie. Die wyse waarop die kerk se bekendstelling aan sekere Skriftekste gekoppel word, is daarenteen 'n bewys van die nuwe hermeneutiek waarmee die kerk werk. Op kreatief-metaforiese wyse word Lukas 6:6-11 gebruik om respek vir alle mense bybels te motiveer. Maar dié Skrifgedeelte handel oor Jesus wat die man met die gebreklike hand in die middel laat staan het om hom te genees. Lukas 7:36-50 vertel van die vrou wat Jesus se voete met reukolie gesalf het. Die gevolgtrekking word hieruit gemaak dat ons haar voorbeeld moet volg om ander in menswaardigheid lief te hê. Die vrou wat deur Jesus van haar bloedvloeiing genees is (Matt. 9:18-26), word gebruik as motivering dat ons mekaar in die gees van menswaardigheid moet omarm.

Menswaardigheid is ter voorbereiding tot die Algemene Sinode van 2015 in die beplanning van die vergadering as hoof tema gebruik. In die beredenering van die Taakspan se verslag het dit ‘n belangrike rol gespeel. Die wyse waarop die boek Rut met behulp van die beginsel van menswaardigheid ingespan is om die sinode te beïnvloed het by baie sinodegangers nie ongesiens verbygegaan nie. Die toepassing van die verhaal van Rut is gebruik om subtel aan te dui dat ook in die Ou Testament ‘n nuwe bedeling aangebreek het waar wette in hulle toepassing oorboord gegooi is. Die bedoeling was duidelik. In die debat oor selfdegeslag-verhouding moet daar ook nie meer so fanaties op die letter van die wet aangedring word nie.

2.10 Verskil met gevestigde hermeneutiek

Hoe verskil hierdie sogenaamde nuwe hermeneutiek van die gevestigde gereformeerde hermeneutiek? Daaraan moet nou noodwendig aandag gegee word.

3 ‘N GEREFORMEERDE HERMENEUTIEK

3.1 Opponerende paradigmas

Dit is nou gepas om meer oor ‘n gereformeerde hermeneutiek te sê. Dit behoort dan nog duideliker te wees in watter mate daar ‘n hemelsbreë verskil tussen die twee verskillende paradigmas is. Dit is immers ook die rede waarom daar soveel heftige meningsverskil onder predikante en lidmate is. As ons eerlik wil wees het ons mekaar eintlik reeds deur die radikale verskil in Skrifverstaan verloor. Terwyl sommige die nuwe hermeneutiek omarm, hou ander vas aan die gevestigde beginsels van Skrifhantering.

3.2 Gereformeerde hermeneutiek verworp

Dit is reeds duidelik dat die nuwe hermeneutiese benadering nie langer die gereformeerde hermeneutiek kan aanvaar nie. ATLAS verklaar in sy verslag aan die Algemene Sinode (2015):

“Hierdie interne en eksterne spanninge word nie opgehef deur vanuit die een of ander enkelvoudige dogmatiese, geestelike of theologiese beginsel, soos byvoorbeeld heilsgeschiedenis, verbond, verlossing of versoening⁸ die Bybeltekste te benader, te lees

⁸Gereformeerde hermeneutiese beginsels

en te hanteer nie. Alhoewel so benadering aanloklik mag voorkom, is dit in werklikheid 'n redusering van die ryke inhoud en genuanseerde dinamika van die veelheid van Bybelse tekstradisies. So soort benadering verg ook aanhoudend interpretatiële konstruksies en raamwerke wat van buite-af op die Bybel toegepas moet word sodat die teks uiteindelik slegs kan sê wat sodanige leser graag wil hoor".⁹ Let op dat die ATLAS juis deurgaans in die verslag presies dit doen wat hier genoem word. Binnekort word breedvoerig hieroor uitgebrei.

3.3 Die Skrif is sy eie verklaarder

Dit sou te lank neem om elke beginsel van 'n gereformeerde hermeneutiek uitvoerig te behandel. Dit sou immers 'n hele handboek oor hermeneutiek kon behels. 'n Samevatting van die belangrikste relevante riglyne behoort egter voldoende te wees. Een van die mees fundamentele beginsels van 'n gereformeerde hermeneutiek is dat die Skrif sy eie verklaarder is. Daarmee word bedoel dat geen teks in isolasie gelees moet word nie, maar altyd binne die konteks van die hele Skrif, asook binne die kontekste van die letterkundige genre, Bybelboeke en hoofstukke, perikope en uitsprake verstaan moet word. Dit beteken dat die verklaring van 'n bepaalde teks nie met die Skrif in ander dele van die Bybel teenstrydig mag wees nie.

3.4 Ewige waarhede teenoor 'n veelheid van interpretasies

Die opsigtelike doel van bogenoemde hermeneutiese beginsel is dat, waar Skrif met Skrif vergelyk word, dit daartoe kan bydra om tot 'n eenvormige verklaring van probleemtekste te kom. Die Skrif kan immers nie homself weerspreek nie. Terwyl 'n postmoderne hermeneutiek ruimte vir 'n veelheid van interpretasies maak, soek 'n gereformeerde hermeneutiek na 'n eenvormige verklaring van die teks wat dan as algemeen-geldend en vir alle tye beskou word. Só 'n vaste betekenis wat aan tekste verleen word, word in die verslag van ATLAS aan die Algemene Sinode (2015) as ongewens verklaar. Die beginsel van diversiteit en 'n veelheid van moontlikhede verkry voorkeur.

ATLAS motiveer die beginsel van diversiteit soos volg:

"Juis omrede ons as kerk laasgenoemde ernstig neem, het ons eerder te min as te veel gesê. Op die manier poog ons ook om eerder inklusief as eksklusief in ons

formulering te wees. Sodoende, meen ons, laat ons ruimte ten opsigte van die verskeidenheid van perspektiewe binne die NG Kerk".¹⁰

Die Taakspan se verslag gee besondere aandag aan wat genoem word die pluriformiteit van die samelewing en van die verskeidenheid van standpunte wat teenoor mekaar stelling inneem. Meer as een keer getuig die verslag dat daar begrip vir mekaar se standpunte en Skrifbeskouing moet wees en dat die gesprek onderling teen elke prys moet voortgaan.

Die beginsel van diversiteit is reeds by die Algemene Sinode van 2011 as ampelike beleid van die N.G. Kerk aanvaar. By herhaling word gepleit "dat ons mekaar moet vashou". Die beginsel van diversiteit is al in Kerkbode en ander publikasies voorgestel as 'n ruim huis met baie kamers. Kontroversiële besluite word voorgehou as net nog 'n kamer wat aan die ruim huis aangebou word. Wie nie daar wil woon nie, hoef nie. So moet ons vir mekaar ruimte maak. In sy video-kommentaar ná die Algemene Sinode van 2015 vra die moderator, ds. Nelis Janse van Rensburg, dat ons ruimte vir mekaar se verskil in Skrifverstaan moet maak.

Dit klink natuurlik vredeliewend mooi, maar so 'n uitgangspunt is nie sonder probleme nie. Dit veronderstel in praktyk dat elkeen die reg op 'n eie Skrifverstaan het. Die reg tot interpretasie kom dus neer op die keuse en konteks van die individu. Dit is presies wat die postmoderne taalfilosofie propageer. Die leser is die interpreteerder (hermeneut). Dit word uitgedruk in die frase "Daar is nijs buite die teks nie". Daarmee word bedoel dat geen hermeneutiese of eksegetiese beginsels in die verstaan van die teks in aanmerking geneem hoef te word nie. Dit is die uiterste vorm van willekeur en dit maak dit onmoontlik om daarop aan te dring dat 'n bepaalde teks slegs een betekenis kan hê.

Die ironie is dat die sg. "nuwe hermeneutiek" 'n direkteverstaan van die Skrif verwierp terwyl 'n postmoderne interpretasie juis 'n teks-immanente lees veronderstel. ATLAS beskuldig (sien aanhaling 9 hierbo) die gereformeerde benadering daarvan dat dit uitloop op 'n interpretasie waarin "die teks uiteindelik slegs kan sê wat sodanige leser graag wil hoor". Dit is egter juis presies wat gebeur wanneer die postmoderne taalfilosofie en die uitgangspunt van ATLAS die leser die interpreteerder van die teks maak.

Hoe radikaal is hierdie uitgangspunt in die deurtrek na belangrike evangeliiese beginsels? Een voorbeeld kan die gevaaar van só 'n

¹⁰ATLAS verslag, Agenda, Algemene Sinode 2015, bls 253

benadering blootlê. Dit is ‘n kernbeginsel van die evangelie dat Jesus Christus die Lam van God is wat vir ons aan die kruis geoffer is om vir ons sonde te betaal. Deur sy wonderlike werk daar vir ons genesing (vergiffenis) gekom. Hierin lê die gereformeerde Solus Christus en die heilshistoriese benadering tot die Skrifverstaan geanker.

Maar in die nuwe hermeneutiek skryf die Episkopaalse priester Alan Jones¹¹ dat die kerk se fiksasie op die kruis beëindig moet word. ‘n Bloeddorstige God wat sy Seun met só ‘n gruwelike dood straf, is nie vir die postmoderne mens aanvaarbaar nie. Die betekenis van die kruis moet dus volgens Jones herinterpreteer word. Brian McLaren¹² herinterpreteer die kruisdood van Christus as ‘n daad van sosiale hervorming. Christus het nie vir ons sondes gesterf nie maar het aan ons kom toon dat ons mekaar só moet liefhê dat ons bereid moet wees om (soos Christus) ons lewe vir ander te gee. Rob Bell (Love Wins) ontken dat die mens sonde het waarvoor daar betaal moet word. Die dood van Christus het in hierdie verstaan van die Skrif nie die doel van reiniging nie en dit is ook nie die kerk se taak om mense tot bekering of die aanvaarding van Christus op te roep nie. Om met mense van alle gelowe verhoudings te bou, is die kerk se enigste taak. So ‘n kerk is missionaal by die nood in die gemeenskap betrokke. Moet ons ook vir sulke diversiteit ruimte maak? Indien die kerk vanuit die nuwe hermeneutiek vir só ‘n veelheid van moontlikhede ruimte wil laat, word die moontlikheid vir diversiteit onbeperk en sal daar niks van die evangelie of die gesag van die Skrif oorbly nie.

Natuurlik word nie beweer dat alle voorstanders van die nuwe hermeneutiek so ver sal gaan nie of sulke onbeperkte vryheid van interpretasie sal steun nie. Feit is egter dat daar reeds voorbeeld van sulke radikale diversiteit in hermeneutiek bestaan. Wie ‘n bepaalde paradigma vir hermeneutiek kies, moet besef dat dit radikale konsekwensies het.

3.5 Verskeie hermeneutiese beginsels

Terwyl ‘n postmoderne hermeneutiek verklaar “dat daar niks buite die teks is nie”, wat die vryheid aan die leser gee om die teks te interpreteer, wil ‘n gereformeerde paradigma juis ‘n verscheidenheid hermeneutiese beginsels in aanmerking neem. Die bedoeling van

¹¹Re-imagining Christianity (2005): 132, 168

¹²Everything must change.

die outeur is byvoorbeeld uiters belangrik. Hoe word die outeur (bv. Paulus) deur sy skrywes in terme van teologie, spiritualiteit, ensovoorts geprofileer. Die taal en struktuur van die teks en die unieke skryfstyl van die outeur (struktuur-analise) help ons ook om die teks te verstaan.

Hierdie beginsel kan met 'n kurseriese verwysing na Romeine 1 en 1 Korintiërs 6 geïllustreer word. Sou Paulus, wat orals in sy briewe so noukeurig uitbrei op presies wat hy bedoel, by Romeine 1 en 1 Kor. 6:9-11 iets heel anders bedoel het as die direkte verstaan van wat hy skryf? Sy skryfstyl is tog deurgaans dat hy moeite doen om sy lesers te help om te verstaan wat hy bedoel. Indien hy in hierdie tekste 'n ander bedoeling gehad het as wat die direkte lees van die teks veronderstel, sou hy ongetwyfeld daarop uitgebrei het.

Volgens die sogenaaende nuwe hermeneutiek moet Paulus se woord "homoseksualiteit" verstaan word as 'n veroordeling van getroude mans wat met mans seksueel verkeer. Omdat Paulus en die gemeente nie selfdegeslag-verhoudings geken het nie, so word beweer, kon Paulus se anti-gayverwysing nie na selfdegeslag-verhoudings verwys het nie.

As Paulus so noukeurig in sy skryfstyl was, waarom het hy nie na hierdie "nuwe" faktore ter opklaring verwys nie? Dit is immers 'n tipiese kenmerk van Paulus se skryfstyl dat hy uit sy pad gaan om misverstande by sy lesers op te klaar. Dat hulle hom nie verkeerd moet verstaan nie, gebruik hy dikwels die uitdrukking "ek bedoel dit" (1 Kor. 1:12; 1 Kor.10:29; 2 Kor. 8:13). In Romeine 9:6 verduidelik Paulus wat hy met sy uitleting oor die uitverkiesing van Israel bedoel deur die sinsnede "Dit wil nie sê dat die Woord van God nie meer geld nie". Hy verduidelik sy opmerking oor onthouding in die huwelik met die opmerking: "Dit sê ek as 'n tegemoetkomming, nie as 'n bevel nie" (1 Kor.7:6). Om die verkeerde afleiding uit sy opmerking oor afgodery te verhinder, verduidelik hy: "Wat wil ek hiermee sê? Dat 'n afgodsoffer of 'n afgod enige betekenis het"? (Kor. 10:19). In 2 Kor. 7:2 vra Paulus dat die Korintiërs plek vir hom moet maak in hulle harte. As hy dit egter skryf, besef hy dat dit soos 'n verwyt kan klink. Om dié misverstand uit die weg te ruim, skryf hy in vers 3: "Ek sê dit nie om julle te beskuldig nie..." Oor wat hy met die wet en belofte bedoel, skryf Paulus in Galasiërs 3:17: "Hiermee wil ek dit sê..."

Uit hierdie en ander voorbeeld kan ons met vrymoedigheid verklaar dat Paulus in sy skryfstyl konsekwent versigtig was om

misverstand te vermy. Dit is dus uiters onwaarskynlik dat hy sy opmerkings oor homoseksualiteit in Romeine 1 en 1 Kor. 6 sonder nadere verduideliking sou maak indien hy nie na selfdegeslag-verhoudings wou verwys nie. In elk geval is dit ‘n verkeerde aanname wat nie histories ondersteun word nie, dat die Korintiërgemeente van Paulus se tyd nie selfdegeslag-verhoudings geken het nie. Keiser Nero het met twee mans permanente selfdegeslag-verhoudings gehad en geskiedkundige bronre wys daarop dat die algemene tradisie van selfdegeslag-verhoudings in Mesopotamië algemeen bekend was (later meer hieroor).

Na aanleiding van Paulus se poging om misverstand te vermy, kan ons aanvaar dat, indien mense sou vra: “Bedoel Paulus ons wat in selfdegeslag-verhoudings is?”, Paulus dan sou skryf: “Nee, ek praat van getroudes wat buite die eg met dieselfde geslag seksueel verkeer”. Die afwesigheid van enige sodanige ophelderende verklaring is ‘n sterk hermeneutiese aanduiding dat daar net een verstaan van die begrip “homoseksualiteit” by sy lesers sou wees. Sy verwysing na homoseksualiteit het ongetwyfeld alle vorme van selfdegeslag-seksualiteit ingesluit.

3.6 Was selfdegeslag-verhoudings onbekend?

Verskeie pogings word aangewend om die verbod op homoseksualiteit weg te verklaar. In Kerkbode van 4 Maart 2016 skryf prof. Fanie Snyman dat homoseksualiteit as seksuele oriëntasie onbekend was in die Ou Testament. Hieruit lei hy af dat die Levitikustekste onteenseglik homoseksuele dade veroordeel wat deur heteroseksuele mans gepleeg word, maar dit sluit nie selfdegeslag-verhoudings in nie omdat dit in die Ou Testament onbekend was. Selfdegeslag-verhoudings van liefde en trou word hier as hermeneutiese beginsel in die Levitikus-teks ingelees om die betekenis van die teks te verander.

Is die stelling dat homoseksualiteit as oriëntasie en homoseksuele verhoudings in die OT nie bestaan het nie, ‘n geldige wetenskaplike stelling? Die onsekerheid van so ‘n aanname blyk uit prof. Snyman se eie woorde: “Indien die afleiding oor die insidente aard van prohibisies geldig is, is dit duidelik dat Levitikus 18 en 20 teen seksuele promiskuïteit (nie selfdegeslag-verhoudings nie) waarsku”. ‘n Veronderstelde waarheid lei tot ‘n *kategorie* bevinding.

‘n Ondersoek van die geskiedenis van selfdegeslag-verhoudings toon juis dat prof Snyman se aanname (selfdegeslag-verhoudings was in Israel onbekend) nie korrek is nie. Selfdegeslag-verhoudings en -huwelike was vry algemeen in Mesopotamië, Griekeland en Rome bekend.

Historici wys daarop dat Israel deur die kultuur en gebruik van die omgewing beïnvloed is. Die volgende aanhaling laat geen twyfel nie dat Israel met die kulturele gebruik, insluitende selfdegeslag-verhoudings, in Mesopotamië bekend was:

“Israelite pre-history, the legendary era of the patriarchs, and the fate of the Israelite and Judahite monarchies are inextricably linked to the rise and decline of the major empires controlling *Mesopotamia*. Even in post-Biblical Jewish history, Mesopotamia is again the location of one of the most important centers of the Jewish diaspora”¹³.

Homoseksuele verhoudings en huwelike was ongetwyfeld algemeen in Mesopotamië bekend en moes dus ook in Israel bekend gewees het:

“Meanwhile, accounts of the Israelites’ departure for Canaan include their condemnation of Egyptian acceptance of same-sex practice. In actuality, same-sex marital practices and rituals are less known in Egypt compared to Mesopotamia, where documents exist for a variety of marital practices, including male lovers of kings and polyandry”.¹⁴

Dit verklaar ook die feit dat met die vertrek van Israel na die beloofde land homoseksualiteit in Levitikus 18 en 20 veroordeel is¹⁵.

Hierdie gegewens pas ook in by die konteks van die perikoop. Die perikoop handel oor seksuele oortredings waarteen die Israeliete gewaarsku word. Die konteks van Levitikus 20 word duidelik in vers 7 en 22-24 uitgespel. Die verbondsvolk staan op die punt om die beloofde land binne te trek. Die verbondsooreenkoms behels dat hulle vir God ‘n volk moet wees. Hulle mag dus nie die heidense gebruik van die ander volke aanvaar of akkomodeer nie. Hulle is geroep om anders te wees, om heilig te wees. Anders sal die land hulle uitspoeg, waarsku die Here (v.22). Binne hierdie konteks kan

¹³ Windows Internet Explora-Israelite history in the context of the ancient Near East

¹⁴ Wikipedia, History of same-sex relationships

¹⁵ Wikipedia

die verbod op homoseksualiteit, bestialiteit en ‘n verskeidenheid van seksuele verhoudings verstaan word.

By die Levitikustekste is daar vir lank gepoog om aan te voer dat die homoseksualiteitsverbod uit die historiese konteks van afgodediens verklaar moet word. Hierdie voorbeeld toon hoedat kontemporêre kontekste van die nuwe hermeneutiek in die tekste ingedra word om die opsigtelike betekenis van Skriftekste weg te verklaar. Wat duidelik uit ‘n gereformeerde hermeneutiek blyk, is dat die konteks *van die teks* voorrang bô die historiese konteks in die verstaansproses geniet, behalwe waar die teks duidelik en doelbewus na die histories-kulturele konteks verwys.

3.7 Die swyggebod in 1 Korintiërs 14

Die sogenaamde swyggebod word deesdae in die diskouers oor hermeneutiek gebruik om die anti-gaytekste te relativeer. Die argument lei dan soos volg: "Paulus het hierdie verbod daargestel en hom as motivering op die skepping en die wet beroep. Vandag gehoorsaam ons nie meer hierdie voorskrif nie aangesien ons vroue wél toelaat om in die erediens te preek en te bid. As ons geen probleem het om hierdie voorskrif te herroep nie, waarom dring sommige dan daarop aan dat die anti-gaytekste in die Bybel steeds geldig moet wees? Konsekwent beredeneer moet die anti-gaytekste dan ook as uitgedien beskou word".

Só ‘n argument getuig nie van goeie hermeneutiese vertrekpunte nie. Verskeie belangrike feite word in die poging om die beroep op anti-gaytekste te relativeer, buite rekening gelaat. ‘n Kort bespreking behoort duidelik te maak hoe ons die swyggebod moet verstaan.

Die teks lui soos volg: "Soos in alle Christelike gemeentes moet die vrouens ook in julle byeenkomste stilbly, want hulle word nie toegelaat om te praat nie. Hulle moet onderdanig wees, soos wat die wet ook sê. As hulle iets te wete wil kom, moet hulle huis hulle eie mans vra, want dit is lelik vir ‘n vrou om in die erediens te praat". (1 Kor. 14:34-35; 1983 vertaling).

3.7.1 Die konteks van Paulus se skrywe

Volgens die Verklarende Bybel het Korinte ‘n ryk geskakeerde bevolking gehad. Jode en hulle sinagoge het ‘n belangrike deel van die bevolking uitgemaak. F.W.Grosheide haal in sy kommentaar op

1 Korintiërs vir A. Schlatter aan wat daarop wys dat die gemeente ‘n Joods-Christelike gemeente was. Joodse Christene kom dus uit hierdie religieus-kulturele agtergrond met baie streng tradisionele wette wat vir Joodse aanbidding gegeld het Ter sake is veral die gebruik dat vroue nie by die mans in die sinagoge gesit het nie. Ook mag hulle nie aan sekere gebede en gebruiken deelgeneem het nie. Hoewel die Talmud sekere negatiewe opmerkings oor vroue maak, het dit nie beteken dat vroue as minderwaardig beskou is nie. Vroue is as mans se gelyke beskou, maar in vele opsigte tog verskillend. Op geestelike gebied het vroue respek afgedwing. *Judaism 101* konstateer: “The rabbis are not concerned that women are not spiritual enough; rather, they are concerned that women might become too spiritually devoted” (lelik” is vir ‘n vrou om in die erediens te praat. Die uitdrukking “lelik” word met ‘n bepaalde bedoeling gebruik en dit sal later verduidelik word.

Terwyl Paulus skynbaar in 1 Kor.14 ‘n swyggebod vir vroue neerlê, verwys hy weer in 1 Kor.11: 6-16 na vroue wat wél bid of profeteer. Met die eerste oogopslag wil dit voorkom of Paulus homself weerspreek. Allereers moet opgemerk word dat 1 Kor.11 se uitlatings selde in die debat ter sprake gebring word. Dit is ook begrypplik aangesien dit nie wil voorkom of Paulus in hoofstuk 11 ‘n swyggebod neerlê nie. E.P.Groenewald skryf in sy kommentaar by vers 5: “Die voorreg om in die byeenkoms van die gemeente te bid of te profeteer, word haar nie ontsê nie. Wanneer die Heilige Gees haar daartoe beweeg, moet sy gehoorsaam wees, maar steeds met inagneming van die verskil in rangorde wat God tussen haar en die man gestel het”. Dit beteken dus dat dit ‘n oneer is as vroue sonder ‘n hoofbedekking bid of profeteer.

F.W. Grosheide lê in sy kommentaar op 1 Korintiërs die klem daarop dat Paulus se hele beredenering in hoofstuk 11 in lyn met die Joodse tradisie uitgaan van die vrou se posisie teenoor die man en die noodsaaklikheid om ‘n hoofbedekking te dra. Die vraag is nou of die sogenaamde swyggebod van 1 Kor.14 nie in die lig van 1 Kor.11 nader gekwalifiseer moet word nie. Dán lees die swyggebod soos volg: Vroue mag nie in die erediens bid of profeteer as hulle sonder hoofbedekking is nie (1 Kor.11:5) en vroue mag nie in die erediens praat nie. Die “praat” (nie profeteer nie) in 1 Kor.14 verwys waarskynlik na ‘n stryery oor die geloof of godsdiens. Die verklarende Bybel skryf by 14:34-35: “n Redelike verklaring is dat Paulus bedoel dat die getroude vrou nie in die samekomste in allerhande redenasies betrokke moet raak nie”. ‘n Tweede

moontlikheid word deur E.P. Groenewald genoem. Hy verduidelik dat die swyggebod ter wille van goeie orde van toepassing is wanneer daar meer as een is wat tegelyk profeteer of in tale praat. Dit is sulke optrede by vroue wat Paulus as “lelik” bedoel. Dit geld nie alleen vir vroue nie maar vir almal. Dit is duidelik dat ons hier nie met ‘n sogenaamde swyggebod in die ongekwalifiseerde sin van die woord te doen het nie.

3.7.2 Swyggebod of nie?

Dit is baie duidelik dat, indien die swyggebod deur die twee voorwaardes (hoofbedekking en redekawel) gekwalifiseer word, dit nie sonder meer as algemene swyggebod kan geld nie. Dit sou beteken dat die besluit in sommige kerke om vroue tot die bediening toe te laat, nie met die sogenaamde swyggebod in stryd is nie. Dán verval die redenasie ook dat as ons vandag die swyggebod ignoreer, ons dus ook die anti-gaytekste moet ignoreer. Maar indien tóg aanvaar word dat ons hier ‘n swyggebod het (daar sal altyd diegene wees wat Paulus se uitlating só wil verstaan) moet dit as ‘n kultureel-bepaalde uitlating gesien word wat nie op dieselfde vlak as ‘n etiese verbod hanteer kan word nie. Hier geld die spreekwoord om appels met appels te vergelyk.

4 SAMEVATTING

Dit is moontlik om byna onbepaald voort te gaan om argument op argument op te stapel. Wat al hoe meer (ook uit die Kerkbode van 4 Maart 2016) duidelik word, is hoe radikaal ons in ons Skrifverstaan en hermeneutiek van mekaar verskil. Diversiteit het ons soos dryfsand ingesuig. Anders gestel: Die stroomversnellings van die sogenaamde nuwe hermeneutiek het ons al hoe verder uitmekaar gedryf. Dit is die resultaat van ‘n postmoderne paradigma vir die hermeneutiek en dit is onwaarskynlik dat ons ooit weer daarvan vry sal kan kom.

Die kerk betree ‘n nuwe fase waarin ons die prys sal betaal vir ‘n Skrifgebruik wat so wyd en verskillend is as die Ooste van die Weste. En so ver as die Ooste van die Weste verwyder is, so dryf ons al hoe verder uit mekaar. Dit help al klaar nie om te pleit dat ons mekaar moet vashou en mekaar se Skrifgebruik moet respekteer nie. Dit help ook nie om die radikale meningsverskil oor die Skrif te versag deur te beweer dat dit ‘n bewys is van die erns waarmee ons die Skrif benader nie.

Die monster van relativisme staan reeds kwylend voor die deur. Dit is tyd om hermeneutiese keuses te maak en daarby te bly. ‘n Akkomoderende houding kan nie anders nie as om op relativisme uit te loop -tipies postmodern. En dit bring die Sola Scriptura-beginsel van die Reformasie in gedrang. Skrifgebruik en -beroep het reeds so moeilik geword dat Skrifverwysings tot twis en meningsverskil aanleiding gee. Dit het konsekwensies, nie alleen vir Skrifverstaan nie maar veral ook vir die prediking en die etiek. Hoe preek jy oor ‘n teks wanneer daar geen vaste betekenis van die verstaan van die teks is nie? En hoe word die gemeente in die strewe na ‘n christelike lewenswandel gemotiveer wanneer ons “ruimte vir mekaar se Skrifverstaan” moet aanvaar?

Die Hervorming en die gereformeerde teologie was myns insiens nog nooit tevore in so ‘n radikale dilemma nie. “Die evangelie is op die spel” (die titel van prof. Adrio Konig se boek) op ‘n tydstip dat die wêreld juis die onveralste melk van die Woord (1 Petrus 2:2) nodig het.

&&&&&&